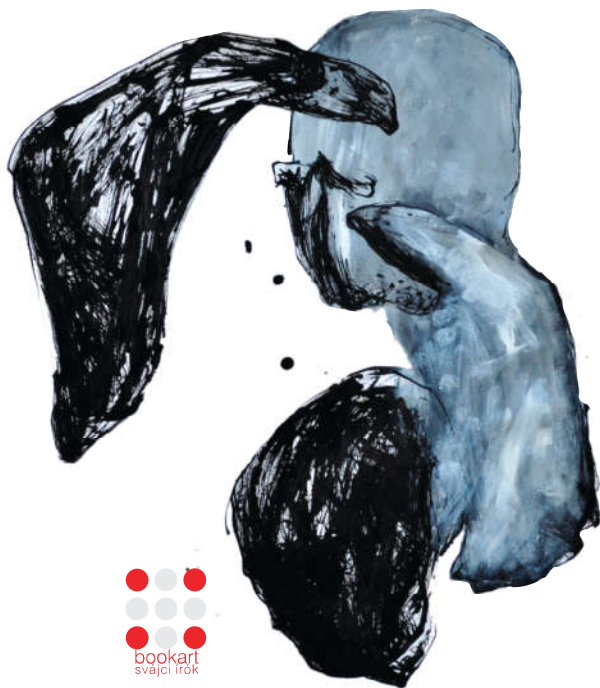

LUDWIG HOHL
H e g y m e n e t

Fordította: Hajdú Farkas-Zoltán

A fordítás alapjául szolgáló mű
Ludwig Hohl *Bergfahrt*
© Suhrkamp Verlag, Frankfurt am Main, 1975

Grafikus Részegh Botond

*A Bookart Kiadó ezt a könyvet Erőss Zsolt
emlékének ajánlja.*

ISBN 978-606-8351-37-7

© Bookart Kiadó, 2013
Magyar fordítás © Hajdú Farkas-Zoltán, 2013

Adolf Muschgnak

Hatalmas gálya

Kora nyáron, hajnali órában, mélyen az Alpokban, két völgy találkozásánál, zöld vasszékeken, egy még alvó kávéház előtt két személy ül, külsejük és felszerelésük alapján nem nehéz megállapítani, hogy hegyászok (vastag posztóruha és nemezkalap, hátizsákok, feltekert kötel hosszú nyelű hegyászócsákányon és nehéz, vasalt bakancsok – a történet a XX. század első évtizedében játszódik). Az autóbuszra várnak, hogy felvigye őket egy darabig a mellékvölgybe. Magas és szikár az egyik, álmos arcú; nemsokára el is alszik. A másik, jóval alacsonyabb, figyelmes teremtés, egyfolytában felfelé nézett, fürkésző pillantással csak felfelé, a környező havasok csúcsaira, ahogy ott állnak rendkívülien méltóságos, ragyogó mi-voltukban.

– Csak hallgatna rám! – dörmögte alig hallhatóan, vagy talán csak gondolta, alvó kísérőjére való tekintettel.

A magashegységbe mélyen belevágódott sík völgy elérte termékeny dicsősége csúcsát; itt-ott lekaszált rétek, mások még kaszásokra várnak, a feltornyosuló zöld változatos tengere. Hányan ismerik egy termékeny völgy szétbomló

varázsát eme évszak napfényes hajnalán; ezt a határtalan, és egyben kimondhatatlanul törékenyt, sejtelmest magába rejtő varázslatot? A határtalan a rengeteg zöld gazdagságában, a havasok erejében, a mennybolt fényében rejlik, a fényben, amely túl erős még ahhoz, hogy kékre fesse az eget; az eljövendő kék csillogó, remegő ónfehér derengés mögött várakozik (a nap ilyenkor még csak a legmagasabb csúcsokra süt). A törékeny, a suttogó, a kimondhatatlan viszont a mélyen fekvő síkság ködfoszlányaiból, olykor egy kasza távolból felhangzó csengéséből, a völgy mély csendjéből áll össze. A sokféle zöld tengerében itt-ott sebes biztatással felcsillan a folyócska. – Hogy pontosak legyünk, az egyik, amely itt a közelben, a világoszöld csalit alatt bújócskázva egyesül társával.

Mert az élénk tárulkozó tájat két völgy alkotja. És a két völgyből mérhetetlenül széles talpazatról, a figyelmet magára kényszerítve tornyosul fel a havas: sötétlő erdőkkel, a felsőbb lépcsőkön nyugodt falakkal körülbástyázva, néhol omladékból álló oldalakkal, hogy végül újabb sziklából, végül gleccserekből kiemelkedjék hosszan elnyúló legmagasabb hegygerince, amely meredek, szinte függőleges szakadékokban végződik; ez, a több csúcsot összekötő, békésen, makulátlanul, a fényes, szikrázóan fényes háttér előtt vibráló gerinc szöges ellentéte a szakadékos, vad, bizarr szirteknek.

Ilyen a havas bizonyos távolságból és alulról szemlélve. Meredekség, szenttelen győzelem, kétségtelen győzelem, semmi más. Teteje,

a hófödte csúcsok és a szürke, csendesen fénylő, sima sziklák, acélból vagy ezüsből finoman megmunkált pajzshoz, vérthez hasonlít. Ez a háttérében tiszta égbolttal, hosszan elnyúló csúcsképződmény azt a benyomást is kelthetné, hogy óriási gálya, amely nem a földi tengerek, hanem az örökkévalóság felé tart.

Az első kapaszkodás

Délelőtt megtörténik az első kapaszkodás, gyér erdők között, szerpentes úton, hosszú és meredek hegyoldalon. Fény és friss levegő ömlik szét a tájon, a hűvös és a legelső meleg fuvalatok váltogatják egymást. Elöl megy Ull, háta mögött a magas és szikár Johann; nem egyformán lépkednek: mind a ketten meggörnyedve, de nem ugyanúgy, az elöl haladó valamivel jobban előredől, hajlékonyabb, szinte hanyag mozdulatokkal: jó hegyászó; ezzel szemben a másikban semmi hajlékonyság, nagy erőbevetéssel dolgozik, mintha kemény rúgásokkal illetné a hegyet: rossz mászó.

Hamarosan kiütkeznek az első izzadságcseppek; a nehéz hátzsidók bőrpántjai szorítanak, vagy a cipő, a derékszíj, esetleg másvalami; a szeges bakancsok egyhangú csattogásától, a kövekhez ütődő csákánhegyek zörejétől, a látzólag egy helyben topogástól a fáradságos kapaszkodás a sokak, a százak által megtett úthoz hasonlít. A mélyből patak néha elhaló, néha felerősödő csobogása vagy halk zúgása hallatszik. Egy-két óra, talán több is – mintha a kapaszkodás örökké tartana.

Hirtelen aztán sok minden megváltozik. Vége a hegyoldalnak, a kaptatót széles fennsík váltja fel, amely derékszögben, enyhén emelkedve a hegyhát felé tör. A ritkás erdő elmaradt; kezdetben lombhullató fáit egyre több fenyő váltotta fel, hogy mostanára már csak magányos és csenevész példányokkal találkozánk az ember; az alpesi zónához közeledünk.

Már ezerméteres magasságban voltak. Tárgas kilátás nyílt előttük. Egy útszéli forrás mellett lepihentek, széles gyepszőnyeg közepén sziklákat kerülgető vizecske szelte át az utat, cikcakkban haladt egy nagyobb, megszakítatlan sziklafal lába felé, amely kicsit tovább váltotta fel a lejtős kaszálókat. Itt melegebb volt, a hegyoldal és a sziklák sütöttek a forróságtól, szél sem fúj; az egész tájra csodálatos nyugalom borult. A völgyek kövér füveinél keményebb és zsengebb és alacsonyabb, fanyarzöld juhcsenkesz pázsit pihenőre csábított. Innen már jól látszott a mellékvölgy felső része és a kis folyó, amelynek felmagasló partján az igazak álmát alvó falucska feküdt; olyan csendesnek és tisztának látszott, olyan nemes megelégedettségben nyugvónak, mint amilyenek valóságos falvak tulajdonképpen nem is lehetnek, ha valóságon azt a közelséget értjük, amelyben együtt élhetünk, és megérinthetünk dolgokat. És a mélyből felhallatszott a patak vagy a folyócska - vagy egyéb patakok - szakadatlan, tompa dallama; de mindig csak itt, a magasban, a zsenge virágokkal díszített gyepárnán, a szép, örökre nyugvó sziklák között:

némelyikük kékesfekete árnyékot, mások az erőszakos déli nap hatására csillogó, remegő, reszkető fényt sugárzott.

- Van időnk elég; ha kedvünk tartja, egy-két órát pihenhetnénk. - Ull kinyitotta a hátizsákját, ezt-azt kivett belőle. Johann melléje ült és hallgatott. Ull forrásvízzel kínálta, amit azonnal felhajtott, és némán visszaadta a poharat. - Nem akarsz enni?

- Majd csak, ha felértünk.

- Az ördögbe! Mi az neked, hogy fent? A menedékhelyen, vagy holnap valamelyik csúcs tetején?

Válasz helyett vállrándítás.

- Mintha nem tudnád, hogy milyen fontos a hegymászásnál az evés, mégpedig elejétől végig. - Még azt is hozzátette volna, hogy: - Ha nem eszel, nem fogod végig kibírni - de inkább hallgatott.

Ámbár meg kell jegyeznünk, hogy Johann, ösztövére termete ellenére, nagyevő volt. Gyakran előfordult, hogy egy párizsi kisvendéglőben egyszerre két adagot is rendelt; délután meg harminc deka sajtot, amit húsz kockára vágott, és jó adag kenyérral gyorsan bekebelezett. A túra előtti napon bevásároltak a közeli városkában. Johann úti elemózsiának egykilós marhahús-konzerveket választott, mire Ull tiltakozott, hogy egyszerre nem lehet elfogyasztani ekkora adagot, s továbbszállításuk csak plusz nyűgöt jelentene; hogy később kiderüljön, Johann három dobozt titokban mégis elrejtett a hátizsákjában. Ha rájött a búskomorság, ami

elég gyakran megtörtént, ez nemhogy fékezte volna, de fokozta torkosságát. Emiatt volt Ull nyugtalan. Még egy ideig győzködte, de a válasz mindig ugyanaz volt:

- Csak majd, ha felértünk.

És gyámoltalan mozdulattal a hegy mérhetetlen, végtelen csúcsai felé intett.

„Az egész az új, a lépés mindig a régi”
– Ludwig Hohl és a csúcsok

1.

Ludwig Hohl (1904–1980) külön ember volt, és különleges szövegeket írt. Például a munkáról nem a nagy tettek, hanem az apró részfeladatok jutottak eszébe, a hegymászásról nem a hatalmas csúcsok, hanem az izzadtságos lépések. Nem mintha megijedt volna a nagy feladatoktól és a meredek csúcsoktól: életműve több ezer oldalra tehető, ifjúkorában megmászta az Alpok csaknem összes csúcsát. Ezekben az években naplót vezetett (*Jugendtagebuch*, 1921–1922, [Ifjúkori napló]), és több füzetben megörökítette hegyi túráinak élményeit (*Bergtourenhefte*, 1922–1929, [Feljegyzések a hegyi túrákról]).

2.

Werner Morlang, a neves svájci irodalomtudós mesélte: „Ludwig Hohl a Glarus kantonbeli Netstalban született. Ezt a helységet valósággal összeroppantják a környező havasok, nem is csodálom, hogy fiatalon a lapos Hollandiába menekült. A legborzasztóbb egy óriási sziklafal, a Glärnisch. Utolsó felesége, Madeleine Hohl-de Weiss elmondta, hogy amikor halálos ágyán meglátogatta az unokája, elkezdett neki

suttogva mesélni a Glärnischról. Hogy kicsi fiúként folyvást ezt a sziklafalat bámulta, megszerette volna tudni, mi van mögötte. S hogy most is ez a sziklafal tornyosul eléje, de hogy mi van a túloldalán, nem tudná megmondani.”¹

3.

A *Die Notizen oder Von der unvoreiligen Versöhnung*² [Feljegyzések avagy az elnemsietett kibékülésről] című főművében írja: „Csillog Achilles, s ama régi harcosok páncélja – évszázadok óta csillog. Közelről nézve portól és izzadtságtól fakó, és vértől. Mitől csillog annak páncélja, aki dolgozik? Csakis hitétől, a távoli víziótól...; a látható, a részlet, a mindennapi soha sem csillog. A győzelmes hegymászás (amit egyetlen mozdulattal képtelenség megtenni) araszoló lépései fáradtságosak, kimondhatatlanul fáradtságosak.

Láttam őket a hegyekben. Öntelt hazugság lenne azt állítani, hogy könnyű dolguk volt.

Minden egyes lépés ellenállásba ütközik; a továbblépés mindig fájdalmas.”³

4.

Werner Morlang: „Hohl számára a cél mindig a csúcs, a magasan fekvő hegygerinc, de az

---

¹ Vö. Ludwig Hohl: A munkáról – A halálról, fordította Hajdú Farkas-Zoltán, Bookart, Csíkszereda, 2011, 153–154. old.

² Suhrkamp Verlag, Frankfurt am Main, 1981.

³ I. m. 27. old.

odavezető út a meghatározó: a fájdalmas lépések összessége. Számára az írás is olyan, mint a hegymászás: a hegymászó lépéseit és az író mondatait nem a vidámság, hanem a kínlódó zihálás jellemzi, s csak a csúcson elérve világlik fel előtte a győzelem.”⁴

5.

Ludwig Hohll: „A havasokból:

Azt gondolom, egyetlen hegyi túrám egyetlen lépését sem kísérte öröm. Erről ennyit.

De vidám voltam, és boldog, valahányszor az egészre, ti. a hegymászás céljára és értelmére, magára a vállalkozásra, a hegy megmászására gondoltam. Az egyes lépések egyszerűen keservek. Ugyanígy nem emlékszem, hogy lettek volna kellemes perceim, ha írtam, vagy ha éppen nekiveselkedtem (újra és újra nekiveselkedtem!), ha újra megragadtam ceruzámat, röviden: a pillanat, a részlet mindig keserves:

Ezt a keservet bizonyos esetekben túlszárnyalhatta, eltakarhatta, ideig-óráig hatástalaníthatta az egészből szétáramló öröm – akár a hegymászás kínjait.

Csak egyben reménykedhetünk: hogy az egyes lépések tökéletesen feloldódnak az egészben, hogy általa önkéntelenné válnak.

Aki ezt tagadja, mindent elfelejtett. Vagy ha összetettebb esetekről van szó: feladta a komoly odafigyelést.

---

⁴ I. m. 157. old.

És a hegymászás egészének ellentmondó egyes lépések keservének okát is pontosan tudom. Az egész az új, a lépés mindig a régi. Az ember pedig csak az újnak, a változatosnak, az eredményesnek örvend. Az élet csak önmagát becézi. (A haláltól hiába várnád ezt el.) – Az új egészét részben a régeből rakod össze: történetesen ezekből a lépésekből.”⁵

6.

Hans Sanner, a neves svájci filozófus mesélte, hogy Hohl számára a természet volt maga a csoda. „A hegy, a havas. A völgyek és a folyók. Átúszni a tavat. Bízni a mély vizekben, annak tudatában, hogy számtalan veszedelem leselkedik ránk. Hogy rábízhatjuk magunkat a természet valóságára. Míg a reális, a realitás, az valami megszokottabb, közönségesebb, olcsóbb. Hohlnál a természet maga a transzcendencia. Természet annyi mint transzcendencia! Nála ez bizonyosan nem úgy működik, hogy itt a természet, és felette ott van a természetet megteremtő isten, hanem számára maga a természet az isten, amely valóságossága révén nyitott a transzcendencia felé, hisz önmaga is az. Hohl számára a feltételnélküliség a szóval szembeni abszolút felelősségként értendő. Számára minden rossz mondat halálos bűnnek számított. Nála ugyanez érvényes a hegymászásra is. Odafent a legkisebb félrelépés is végzetes lehet. Meg-

---

⁵ I. m. 28. old.

bocsáthatatlan. Felment a havasokba, mindent kockára tett, de a szikla, a csúcs tisztelete arra figyelmeztette, hogy gondosan, elővigyázatosan viselkedjen, hogy lehetőleg ne történjen semmi rossz. És azt hiszem, hogy az íráshoz is ekképpen viszonyult. Bizakodóan belevetette magát az élmény sodrába. Mint úszás közben. Hagyta magát sodorni. Az elemekbe vetett bizalom élete végéig fontos volt számára. A *Bergfahrt* kései művei közé tartozik, noha ősváltozatát viszonylag korán megírta. Hogy megírta, itt talán nem is a megfelelő szó, hisz megjelenéséig dolgozott, javíthatott a kéziraton.”⁶

7.

A *Bergfahrt*ot 1926-ban kezdte el írni, 1940-ig hatszor átdolgozta, majd harminc évig félretette. A mű 1975-ben jelent meg végső formájában.

8.

Első látásra úgy tűnik, Hohl egyetlen célt követ: minél pontosabban leírni egy történetet, noha minden állítása túlmutat önmagán; így válik a történet parabolává. *Sapienti sat*. A fordítónak nem tisztje értelmezni az általa lefordított művet.

---

⁶ I. m. 133–134. old.

9.

A német címet lehetetlen magyarra fordítani, mert a *Bergfahrt* [Hegyi túra] a *Höllenfahrt*-ra [pokolraszállás] utal. Ezért inkább a szó harmadik jelentését választottam. A Pallas Nagy Lexikona szerin: „Hegymenet: a német *Bergfahrt* szószereinti fordításából alkotott s elterjedt kifejezés, mely a hajónak a folyóvíz ellenében való menését jelenti, úgy mint a völgymenet (*Thalfahrt*) kifejezést a folyam irányában való haladás kifejezésére használják.” A magyar címet az is hitelesíti, hogy a szerző Ull és Johann havasát óriási gályához hasonlítja.

10.

Az íróasztala mögül nem szívesen elmozduló fordítónak – végső soron az olvasónak is – szerencséje van Vida Gáborral, a könyv szerkesztőjével, aki aktív, tapasztalt hegymászó.

11.

És még egyszer Ludwig Hohl a titokzatos csúcsról: „Majdhogynem halálra rémülten fordult el a csúcstól, s fordult újra vissza, hogy leereszkedjen; s csak félóránként, igen, csak félóránként oldódott valamennyit benne a dermedt félelem. – Mi is történt voltaképpen? A csupasz hegygerincen egy szikla mögül előlépett egy alak. Előlépett egy alak, annak ellenére, hogy pontosan tudta, ott ő most egyedül van,

rajta kívül senki más. Hogy ott még senki sem járt, odáig még senki sem jutott el, csak ő, akit vándorlásai hoztak erre a helyre, a hegy körül számtalanszor leírt körei, az ezeregy helyről való újraindulások, a hegy körüli, a magasság felé törő, lankadatlan vergődései, amelyek végre eme, a világot az égtől elválasztó, utolsó hegygerinc közelébe hozták...

Aztán lassacskán megfeledkezett az eseményről – részben. Mert a lankadatlan utak nem haltak meg benne; tovább kergették egymást. Az idő múlásával újra felnőttek, újra felágaszkodtak, egyre csak sokasodtak, felfelé törtek: a hegyekbe; számuk gyarapodásával mind magasabbra törtek a hegyekben. – Ezeket az utakat akarta; képtelen volt nem akarni őket. A fenti eseményről megfeledkezett. – És végre, lankadatlanul, egyre magasabbra hágva, útjai megint ugyanahhoz a csúcshoz vezették. (Soká tartott, de hamarabb odaért, mint az első alkalommal. Hosszan tartott, de végre oda vezették; máshova nem is vezethették volna.) De ott... megjelent egy alak.

És ő ismét elmenekült. Ereszkedni kezdett, de már nem olyan gyorsan, már nem azzal a nagy ijedtséggel, mint első alkalommal. Aztán megállt, és merészen visszanezett: az az ember eltűnt a gerincről.

Mindez sokszor megisméltődött, míg egyszer csak felegyenesedett a csúcson, és látni kezdett.

És felismerte, hogy az az alak önmaga.

De mégis egy másik volt, vagyis eggyel több lett. Nélküle cselekedett; képes volt szemeit más

irányba fordítani, új hatalom adatott neki, hogy szükség esetén megváltoztassa a világot.

De hasonmása nem tükörképe volt csupán, hanem – a fia is.”⁷

12.

Amikor a fordító elkezdett ezen a furcsa és nehézkes, de csodálatos német szövegen dolgozni, felötlött benne a kívánság, hogy győzelem esetén (a műfordítás is egyfajta kínkeserves hegymászás) felkérje földijét Eröss Zsoltot, mutatnák be közösen Ludwig Hohl nagy hegymászó paraboláját...

*Hajdú Farkas-Zoltán
Heidelberg, 2013. május 21.*

---

⁷ I. m. 28–29. old.

TARTALOM

<i>Hatalmas gálya</i>	7
<i>Az első kapaszkodás</i>	10
<i>A kalyibában</i>	14
<i>Álom a medvéről</i>	18
<i>A hegyoldal melankóliája</i>	21
<i>Korai indulás</i>	24
<i>Kapaszkodás a menedékhelyhez</i>	28
<i>Kapaszkodás a gleccserhez</i>	31
<i>Hóviharban</i>	37
<i>Visszafordulás</i>	40
<i>A földalatti helyiség</i>	44
<i>Harc a gleccserrel</i>	47
<i>A gerincen</i>	51
<i>A déli fal</i>	56
<i>Az első baleset</i>	60
<i>A rettenetes kőszikla</i>	62
<i>A barátnő hangja</i>	68
<i>A hosszú éjszaka</i>	71

<i>A gleccserhasadék</i>	76
<i>A zabolátlan patak</i>	79
<i>„Az egész az új, a lépés mindig a régi” (Hajdú Farkas-Zoltán)</i>	85